

DIE BENUTTING VAN MUSIEK TYDENS GROEPWERK MET DWELM-AFHANKLIKES

SP Kruger

Universiteit van Stellenbosch

L Pieterse

Universiteit van Stellenbosch

ABSTRACT

This study is based on the question: What does social group work and music therapy have in common? When utilized during intervention aimed at the drug dependent client, the advantages of the different methods augment to the definite benefit of the client. Both strategies aim to improve the client's communication skills, his capacity to deal with resistance, anger control and other negative feelings. Social group work as well as music therapy enhances the exploration of and expression of suppressed feelings and as such motivates socialisation. With music providing the much needed relaxing and bonding factor, the drug dependent person feels more comfortable in the group, free to express feelings and therefore more motivated towards treatment. Following a theoretical motivation, the authors provide useful guidelines for utilizing specific music to gain specific results during group work with drug dependant persons.

INLEIDING

Die waarde van maatskaplike groepwerk in die hantering van gevoelens waarmee dwelmafanklikes dikwels presenter, word algemeen aanvaar. 'n Feit wat egter minder bekend is, is dat sekere elemente van musiekterapie, met groot vrug tydens groepwerk benut kan word om gevoelens soos neerslagtigheid, eensaamheid, angstigheid, skuld en skaamte, lae emosionele bevrediging en woede te hanteer. Aan die hand van 'n teoretiese en empiriese ondersoek (Pieterse, 2003), waarby vyf rehabilitasiesentrums vir dwelmafanklikes betrek is; gerugsteun deur persoonlike kennis in musikale verband, het hierdie artikel ten doel om musiekterapie te kontekstualiseer in terme van die benuttingswaarde vir groepwerk met dwelmafanklikes. Dit word gevolg deur praktiese wenke vir benutting van musiek deur maatskaplike werkers tydens groepwerk met middelafanklikes.

DIE TERAPEUTIESE WAARDE VAN MUSIEK IN GROEPWERK MET DWELMAFHANKLIKES

Musiek kan in maatskaplike groepwerk met middel-afanklikes benut word omdat dit ego-ondersteuning bied deur middel van musikale voltooiing of vervulling, en ook interpersoonlike vaardighede ontwikkel wat tot persoonlike uitdrukking lei (Gallant, Holosko & Siegel, 1997:43). Deur die benutting van musiekterapeutiese tegnieke kry die groeplede die geleentheid om aan hul innerlike gevoelens uitdrukking te gee deur middel van simbole. Musiek kan dus as metafoor of simbool beskryf word: 'n uiterlike beeld van innerlike persepsies/beelde en gevoelens (Bunt, 1994:28-29). Dalley, Case, Schaverien, Weir en Halliday (1987:159) verwys na Jung (1966) wat die belangrikheid van kreatiwiteit of kuns as gevolg van die simboliese aard daarvan om probleme uit die onderbewuste na die bewuste op te roep, beklemtoon.

Kreatiwiteit in maatskaplike groepwerk is toenemend van belang, aangesien dit kliënte nuwe insigte en perspektiewe help ontwikkel, nuwe oplossings help genereer en kliënte meer kreatief in

die aanwending van hul eie sterktes en steunstelsels in hulle omgewings maak (De Swart & Hofmeyer, 1990:115). In die lig hiervan, is dit belangrik om ook op die waarde van musiek as kreatiewe medium in maatskaplike groepwerk te let.

Een van die belangrikste bydraes wat musiektegnieke tot groepwerk met dwelmafhandlikes lewer, is die uitdrukking en hantering van gevoelens in die groepsituasie. Bunt (1994:28) beskryf hoe die gebruik van musiek katarsiese oomblikke kan uitlok, veral tydens vrye improvisasie, waar positiewe en negatiewe emosies deur musiek uitgedruk kan word en die lede kan leer hoe om op konstruktiewe maniere, binne 'n veilige atmosfeer, aan hulle emosies uiting te gee.

Oor die algemeen is dwelmafhandlikes ongemotiveerd om hulle gedrag te verander en bied hulle weerstand teen terapie en/of behandeling (Milgram & Rubin, 1992:96). Tipiese verdedigingsmeganismes waarmee dwelmafhandlike persone presenteer is woede, ontkenning, skyn samewerking, die toets van limiete, stilswye, monopolering van die groepsessie en eksternalisering van die probleem (Milgram & Rubin, 1992:97-98). Die kunsterapeutiese situasie fasiliteer die gebruik van kunsmateriale wat tot die afbreek van verdedigingsmeganismes en die uitdrukking van gevoelens kan lei (Dalley *et al.*, 1987:5; Landgarten, 1981:185). Wanneer dwelmafhandlikes dus uitdrukking gee aan hul persoonlike ervarings en traumatiese belewenisse deur middel van alternatiewe mediums soos prosa, digkuns en musiek, slaag hulle dikwels daarin om kwessies rakende hulle afhanklikheid te konfronteer, tot persoonlike insigte te kom en uiteindelik te groei (Gallant *et al.*, 1997:42-43).

GROEPWERK EN MUSIEKTERAPIE: GEMEENSKAPLIKE KOMPONENTE

Beide groepwerk en musiekterapie kan vir dwelmafhandlikes op fisiese, emosionele, verstandelike en spirituele vlak stimuleer ten einde gedragsverandering te bevorder (Forsyth, 1999:492-493; Johnson & Johnson, 1987:379; Lingerman, 1995:10-11). Groepwerk kan dwelmafhandlikes op emosionele vlak stimuleer omdat emosies makliker in groepe gegeneer word (Garvin, 1997:109; Johnson & Johnson, 1987:379; Toseland & Rivas, 1995:74). Dwelmafhandlikes kan ook deur musiek gehelp word om op emosionele vlak introspeksie te doen deur gevoelens te identifiseer, uitdrukking te gee aan negatiewe emosies en te leer om daardie emosies te hanteer (Lingerman, 1995:10).

Groepwerk het ook waarde ten opsigte van gedragsverandering en kognitiewe rekonstruering, aangesien dit veranderinge in persepsies en oortuigings kan laat ontstaan (Forsyth, 1999:492; Garvin, 1997:265; Toseland & Rivas, 1995:265). Dwelmafhandlikes kan voorts ook deur musiek gemotiveer word om te verander en hul denke en persepsies oor hul lewens te verander (Lingerman, 1995:10).

Groepwerk kan verder bydra tot die stimulering van die spirituele vlak van die dwelmafhandlike, deurdat die groep versekering, ondersteuning en bystand verleen wanneer die dwelmafhandlikes probleme en onsekerhede ervaar (Forsyth, 1999:492-493; Jacobs, Masson & Harvill, 1998:24; Toseland & Rivas, 1995:26). As aanvulling tot groepwerk, kan musiek op spirituele vlak bydra tot die ontwikkeling van 'n beter selfbeeld omdat dit dwelmafhandlikes kan uitdaag en bewus maak van hul swak sowel as hul positiewe eienskappe.

Voorbeelde van instrumente wat die mens op bogenoemde vlakke stimuleer, word in Tabel 1 uiteengesit.

Die gemeenskaplike komponente tussen maatskaplike groepwerk en musiekterapie bring mee dat dit effektief geïntegreer kan word. Dit is veral in terme van gemeenskaplike doelstellings, beginsels, intervensie en doelwitte wat die twee terreine by mekaar aansluiting vind.

TABEL 1
INSTRUMENTE WAT DIE MENS OP VERSKILLENDE VLAKKE STIMULEER

VLAK	INSTRUMENTE
Fisiese vlak	Koper, tromme, basinstrumente en elektroniese musiek
Emosionele vlak	Strykinstrumente en Houtblaasinstrumente
Kognitiewe vlak	Strykinstrumente
Spirituele vlak	Hoë strykinstrumente, harpmusiek, klokke, die orrel en windklokkies

[Bron: Lingerman, 1995]

Gemeenskaplike beginsels

Ten einde te verseker dat die verhouding tussen die groeplede en die maatskaplike werker funksioneel is en gevolglik tot groepkohesie en gebondenheid sal bydra, moet sekere maatskaplikewerk-beginsels gehandhaaf word (Lishman, 1994:45-57). Ewe-eens is daar basiese beginsels wat in musiekterapie geld wat tot die handhawing van 'n verhouding en die uitoefening van maatskaplikewerk-beginsels kan bydra. Beginsels wat gemeenskaplik is ten opsigte van groepwerk en musiekterapie, is opregtheid, warmte, altruïsme, aanvaarding, aanmoediging, vestiging van hoop, goedkeuring, empatie, sensitiwiteit en meegevoel (Bunt, 1994:26-27; Garvin, 1997:81; Hancock, 1997:166-167; Kirschenbaum & Henderson, 1987:9; Lishman, 1994:45-57).

Gemeenskaplike doelstellings

Beide groepwerk en musiek bevorder 'n gevoel van intimiteit by betrokkenes. Dit verseker ontwikkeling, bied ondersteuning en skep ruimte vir invloed en eksplorاسie om plaas te vind (Bunt, 1994:28; Forsyth, 1999:67). Volgens Du Preez (1998:94) is daar drie belangrike doelstellings van groepwerk naamlik om die einde van sosiale isolasie te bewerkstellig, om 'n bydrae tot die sosiale leerproses en volwassewording te lewer, asook om 'n probleem op te los en insigontwikkeling te laat plaasvind ten einde die weerhouding van die gebruik van die dwelm waarvan die persoon afhanklik is, te bewerkstellig

Om hierdie doelstellings te bereik; moet die dwelmafhanlikes se persepsies en gedrag verander word, moet hulle sosiale ondersteuning geniet, nuwe waardes en vaardighede aanleer, en moet hulle leer om hulle emosies op toepaslike maniere te kanaliseer (Forsyth, 1999:67; Peters, 1987:102). Weerstand moet ook afgebreek word, hulle selfbeeld opgebou word en orde en energie gegeneer word. Genoemde doelstellings kan bereik word met behulp van die groepwerkproses sowel as deur die benutting van musiek (Forsyth, 1999:68; Peters, 1987:50). Om die doelstellings te bereik, is groepkohesie by groepwerk sowel as musiekterapie belangrik (Henry, 1992:13; South, 1999:17).

Die gevoelens van isolasie en eensaamheid wat dwelmafhanlikes ervaar, kan in groepsverband verander word, aangesien die groep 'n gevoel van lidmaatskap, ondersteuning, aanvaarding en bystand verleen (Garvin, 1997:147; Johnson & Johnson, 1987:279). Musiek en dwelms word dikwels deur jongmense gebruik om gevoelens van lidmaatskap, sekerheid, gemeenskaplikheid, en kameraadskap te verkry (South, 1999:17). Wanneer musiek dus tydens groepwerk met middel-afhanklikes aangewend word, bevorder dit gevoelens van wedersydse vertroue en versterk dit groepkohesie (Bunt, 1994:28; South, 1999:18).

Op grond hiervan kan dus afgelei word dat die benutting van musiek tydens groepwerk dwelmafhanlikes se gevoelens van isolasie en eensaamheid teenwerk en hul behoefte aan aanvaarding en lidmaatskap aan 'n groep, bevredig en aanspreek. Groepkohesie kan help om dwelmafhanlikes

se weerstand tydens intervensie af te breek (Milgram & Rubin, 1992:98). Groepkohesie word intern geproduseer en spruit voort uit die groeplede se interaksies met mekaar, hul gevoelens vir mekaar, hul identifikasie met mekaar en die betekenis wat hulle aan hul gedeelde ervaringe heg (Henry, 1992:13; Toseland & Rivas, 1995:78). Musiek skep nie net geleentheid vir mense om 'n gedeelde ervaring te beleef nie, maar ook vir interaksie, die uitdruk van gevoelens en bied dus 'n natuurlike aanknopingspunt vir identifisering met mekaar. Musiek versterk gevolglik groepsdinamika en groepsinvloed. Wanneer groeplede met mekaar identifiseer, is hulle meer geneig om mekaar te beïnvloed. Groepwerk en musiek kan dus groepkohesie, wat 'n voorvereiste vir die intervensieproses is, versterk.

Gemeenskaplike aard van die intervensieproses

Die groepwerk-intervensieproses is soortgelyk aan die hulpverleningsproses wat deur musiekterapeute gebruik word, naamlik die definiëring van die kliëntegroep se probleme en behoeftes, doelformulering, beplanning van aktiwiteite om die doel te bereik, die implementering van die beplanning en die evaluasie van die kliënte se response (Barnard, 1993:72; Peters, 1987:52).

Die assesseringsfase van die groepwerkproses is 'n doelbewuste, pragmatiese proses wat gesamentlik deur die groeplede en die maatskaplike werker onderneem word en waar onder andere die groeplede se problemsituasie verken en geanaliseer word (Barnard, 1993:72; Corey & Corey, 2003:124; Doel & Sawdown, 1999:200). Deur middel van musiek word dwelmafhandlikes se sterk en swak eienskappe, sowel as hul grootste probleemareas in dié fase bepaal deurdat hulle ontwikkelings-, persoonlike, maatskaplike, sosiale en mediese geskiedenis ook vasgestel word (Peters, 1987:52).

Nadat die probleme gedefinieer is, moet realistiese, terapeutiese doelstellings en doelwitte wat op gedragsveranderinge gerig is, gesamentlik geformuleer word (Corey & Corey, 2003:127; Du Preez, 1998:101-102). Ook in musiekgroepe is dit belangrik dat groeplede self moet bepaal wat die doelstellings en doelwitte behoort te wees (Peters, 1987:53).

Die intervensieprogram tydens groepwerk met dwelmafhandlikes moet die basiese elemente van intervensie ten opsigte van dwelmafhandlikheid insluit, maar moet ook aansluit by die spesifieke behoeftes, doelstellings en vermoëns van die dwelmafhandlikes in groepverband (Barnard, 1993:74; Brandler & Roman, 1991:37-38).

Die maatskaplike werker moet dus, na doelformulering, op toepaslike aktiwiteite wat tot die bereiking van die doelstellings sal lei, besluit (Peters, 1987:53). Indien maatskaplike werkers kennis dra van die voordele van musiekaktiwiteite, kan die intervensieprogram op 'n kreatiewe en effektiewe manier ontwerp word om die dwelmafhandlikes se probleme en behoeftes aan te spreek. Musiek kan gebruik word as draer van informasie; as positiewe versterker; om 'n sekere atmosfeer te skep; om struktuur in 'n groepsessie te verseker; en om groeplede se probleme en behoeftes te reflekteer (Du Plessis & Ferreira, 2002:27; Peters, 1987:53-54).

In beide groepwerk en musiekterapie word die belangrikheid van deurlopende evaluering beklemtoon (Du Preez, 1998:110; Peters, 1987:55), veral ten opsigte van voorafgeformuleerde doelwitte.

Gemeenskaplike doelwitte vir die implementering van 'n aksieplan

Ten einde die doelstelling (die weerhouding van dwelmmisbruik) met intervensie gerig op die middel-afhanklike te bereik, moet sekere doelwitte nagestreef word. Dit behels veral die eksplorering en uitdrukking van gevoelens, veral woede, die hantering van weerstand, die

bevordering van kommunikasie, die uitbou van 'n positiewe selfbeeld en bevordering van sosialisering, die motivering van die groeplede en die bevordering van ontspanning.

Die eksplorering en uitdrukking van emosies

Dwelmafhandlikes is geneig om weens verskeie redes hul emosies tydens intervensie te onderdruk. Hulle het dus die moeilike taak om te leer om op konstruktiewe maniere uiting te gee aan hulle gevoelens. Die vrylating van opgehoopde emosies is terapeuties omdat die kliënt energie vrylaat wat in die verlede teruggehou was (Corey & Corey, 1992:212).

Emosionele vrylating speel 'n belangrike rol in groepwerk, aangesien die uitdrukking van gevoelens kohesie en onderlinge vertroue kan fasiliteer. Die groepsituasie is ook 'n omgewing waarin vergelyking ten opsigte van emosies kan plaasvind (Johnson & Johnson, 1987:380). Musiek as hulpmiddel in die groepwerkproses kan dwelmafhandlikes help om hulself op positiewe maniere emosioneel uit te druk. In dié verband beskryf Lingerman (1995:191) musiek as: "...a healing salve, inspired melodies, rhythms, timbres, and vibrations of sound that can unlock cramps and blockage in our physical, emotional and mental layers".

TABEL 2
BENUTTING VAN MUSIEK TEN EINDE DIE UITDRUKKING VAN EMOSIES TE FASILITEER

INSTRUMENTE	EFFEK	MUSIEK WAT BENUT KAN WORD
Koperinstrumente	Stimuleer die fisiese liggaam.	<i>Simfonie nr 9</i> (Bruckner) <i>Overture vir die Meistersinger</i> (Wagner) <i>Horing Concerto's</i> (Mozart)
Perkussie	Stimuleer die fisiese liggaam. Verminder isolasie. Bevorder die uitdrukking van emosie. Bevorder interaksie tussen groeplede. Bring 'n ander vlak van bewussyn na vore.	<i>Oratorio's</i> (Handel) <i>Cantata's</i> (Bach) <i>Spirituals</i> (Gould) <i>Simfonie nr 9</i> (Beethoven) <i>Arab dance</i> (Tchaikovsky uit die Neutekraker) <i>Iberia</i> (Debussy) Die bespeling van Afrika tromme en die speel van sterk ritmiese Afrika-musiek. Sterk ritmiese popmusiek.
Houtblaas-instrumente	Affekteer emosies. Laat die mens ligter en helderder voel.	<i>Suite in b min</i> (Bach) <i>Fluit concerto's</i> (Vivaldi) <i>Fluit en Harp Concerto's</i> (Mozart) Panfluitmusiek Chinese en Japanese musiek
Strykinstrumente	Strelend en kalmerend. Kweek gevoelens van harmonie en vrede. Stimuleer kognitiewe denke.	<i>Viool Concerto's</i> (Mendel-ssohn) <i>Tjello Concerto</i> (Elgar) <i>Simfonie no 1</i> (Mahler) <i>Brandenburg Concerto's</i> (Bach) <i>Watermusiek</i> (Handel) <i>Kerksonatas</i> (Mozart)

[Met erkenning aan Lingerman, 1995]

Musiek bestaan uit elemente wat noue aansluiting by emosies het, gevolglik word musiek as 'n verteenwoordigende simbool van emosies beskou wat kan bydra tot die proses van verandering en groei (Bunt, 1994:39). Jung beskryf die waarde van simbole as die middelweg tussen die mens (sy bewuste) en sy onderbewuste (Pietkäinen, 1999:83-86). Musiek kan dus gebruik word om

emosionele uitdrukking te fasiliteer. Om dit reg te kry, moet die maatskaplike werker nie net kennis dra van die verskillende emosies wat dwelmafhandlikes ervaar nie, maar is dit van waarde indien die maatskaplike werker ook kennis dra van die verskillende effekte wat sekere musiek op die groeplede se emosies kan hê. Die invloed van sekere instrumente, spesifiek op emosies, en voorbeelde van musiek wat vir die doeleindes benut kan word, word in Tabel 2 saamgevat.

Musiek het ook 'n narratiewe sy, wat nie net sal help met die vermindering van die intensiteit van emosies nie, maar wat ook helend sal wees vir dwelmafhandlikes in terme van emosionele uitdrukking. Narratiewe terapie volg die uitgangspunt dat enige probleem opgelos kan word deur 'n "gesprek" daaroor te voer en narratiewe terapeute moedig hulle kliënte aan om alternatiewe, meer verligte stories vir hul eie lewens te skryf (Du Plessis & Ferreira, 2002:28; Muller & Van Niekerk, 2001:195). Die groeplede kan dus gevra word om lirieke te skryf oor hul lewens, aspirasies en drome ten einde nuwe stories, 'n nuwe toekoms, 'n ideaal, 'n doelstelling en 'n wens te skep.

Omdat musiek dus 'n invloed op die fisiese liggaam sowel as op die psigologiese prosesse, naamlik emosies het, kan tot die slotsom gekom word dat musiek gebruik kan word om emosionele beleving en stadia van bewussyn te beïnvloed. Dwelmafhandlikes is fisies afgetakel, ervaar emosionele stres en het ondoeltreffende denkpatrone en gebrekkige kommunikasie met die buitewêreld. Dit is met ander woorde juis wanneer 'n mens die gebruik van musiek tydens intervensie holisties benader, en die dwelmafhandlike se liggaam en gees betrek, dat musiek as hulpmiddel in groepwerk tot sy volle reg kom.

Die hantering van weerstand

Die beginfase van die groepwerkproses is altyd moeilik vir die betrokke lede. Corey en Corey (1992:114) noem dat die beginfase in die groepwerkproses gekenmerk word deur sekere algemene vrese by groeplede wat hanteer moet word voordat die groepwerkproses voortgesit kan word. (Milgram & Rubin, 1992:97; Yu & Watkins, 1996:48-49). Dwelmafhandlikes bied dikwels weerstand tydens intervensie, raak angstig, en gevolglik presenteer hulle met verdedigingsmeganismes soos woede en aggressie. Die onderdrukking/ontkenning van gevoelens kan tot destruktiewe gedrag lei en moet dus so gou as moontlik aangespreek word (Lingerman, 1995:24). Uiteraard tree dwelmafhandlikes in die beginfasies van die groepwerkproses baie verdedigend op en moet die maatskaplike werker daarop voorbereid wees.

Musiek kan gebruik benut word om die dwelmafhandlikes op hul gemak te plaas, hul gevoelens van isolasie te verminder, en om hul konsentrasie te verbeter. Om weerstand af te breek, is dit essensieel dat dwelmafhandlikes ontspanne moet wees, moet kan konsentreer, hul gedagtegang moet kan fokus en hulle gespanne en aggressiewe emosies kan beheer. Musiek kan gebruik word tydens ontspanningsoefeninge deurdat dit direk tot emosie spreek en die regte emosionele klimaat vir verbale begeleiding skep (Garvin, 1987; Grobler, 1998:146). Musiek kan dus ten spyte van die dwelmafhandlike se weerstand, onbewuste material na die oppervlak bring en sodoende die dwelmafhandlike se konsentrasie verskerp (Grobler, 1998:146).

Groepwerk, die verskillende groepwerktegnieke en die benutting van musiek in die groepwerkproses kan dus 'n veilige ruimte skep waarin dwelmafhandlikes kan leer om deur hulle gevoelens van isolasie te breek (Corey & Corey, 1992:361-362; Peters, 1987:57).

Die hantering van woede

'n Algemene gevoel wat met verdedigingsmeganismes gepaard gaan, is woede. Woede kan gerig wees teen die behandelingsentrum, die maatskaplike werker, die gereg of gesinslede en verhoed dat die probleem erken en die groep gebruik word om te verander (Milgram & Rubin, 1992: 95;

Yu & Watkins, 1996:48-49). Musiek het veral 'n groot rol te speel in die vrylating van gevoelens van woede. Sekere musiek dien as 'n "reservior" wat sterk gevoelens en energie kan "opvang" en vrylaat. Die Jing-Jang teken kan as simbool gebruik word om die effek van musiek op woede te verduidelik. Die Jang-kant van die simbool verteenwoordig musiek wat gebruik word om woede uit te druk (Lingerman, 1995:27). Die Jing-kant van die simbool verteenwoordig musiek wat gebruik kan word om die dwelmafhanglike se aggressiewe en kwade gevoelens te kalmeer en om ontslae te raak van gevoelens van woede deur interne prosesse te fasiliteer. 'n Meer volledige verduideliking van die Jing-Jang konsep kan in Tabel 3 gevind word.

TABEL 3
DIE JING-JANG KONSEP: MUSIEK EN DIE HANTERING VAN WOEDE

JING-KANT VAN DIE SIMBOOL	JANG-KANT VAN DIE SIMBOOL
<ul style="list-style-type: none"> • Die kalmerende musiek sal balans terugbring deur die dwelmafhanglike te laat beweeg na meer positiewe uitdrukkings van die woede deur die deelname in meer konstruktiewe kreatiewe maniere. • Die maatskaplike werker kan met ander woorde opmerk hoe die groeplid voel, kommentaar lewer rakende observasies en die dwelmafhanglike vra om musiek te kies of te speel wat moontlik daardie gevoelens sal verminder. • Terwyl die kalmerende musiek speel moet die dwelmafhanglike aangemoedig word om na te dink oor die redes vir sy woede en aggressiewe gevoelens. • Dit kan lei tot 'n latere, meer konstruktiewe verbale bespreking van die dwelmafhanglike se gedagtegang, persepsies en gevoelens. 	<ul style="list-style-type: none"> • Die maatskaplike werker kan opmerk dat 'n spesifieke groeplid kwaad is of aggressiewe neigings het en die spesifieke dwelmafhanglike vra om sy gevoelens uit te druk deur die speel van 'n instrument of die kies van musiek wat daardie gevoel sal reflekteer. • Deur die gevoel op so wyse uit te druk, kan die groeplid moontlik ontslae raak van die negatiewe energie, en kan verbale kommunikasie oor die gevoel geïnisieer word. • Die woedende of aggressiewe dwelmafhanglike sal ook heel moontlik self tydens improvisasie onnodig hard en steurende musiek speel of sodanige musiek kies. • Die maatskaplike werker kan dan verbaal daarop reageer.

[Lingerman, 1995:27]

Voorbeelde van musiek wat vir die bogenoemde doeleindes benut kan word, volg in Tabel 4.

TABEL 4
BENUTTING VAN MUSIEK TEN EINDE WOEDE TE HANTEER

JING: kalmering van woede	JANG: vrylating van woede
Guitar Quintets (<i>Boccherini</i>) <i>Harp Concerto's</i> (Handel) <i>"Lyrical Melodies of Japan"</i> (Denon)	"The Planets" (<i>Holst</i>) <i>Simfonie no 5</i> (Tchaikovsky) <i>Genesis</i> (Villa-Lobos) <i>Dies Irae</i> (Verdi)

[Met erkenning aan Lingerman, 1995]

Die musiekkeuse hoef nie net beperk te word tot klassieke musiek nie. Meer resente of moderne musiek kan ook gebruik word met in agneming van die betrokke groep.

Die bevordering van kommunikasie

Garvin (1987:116-117) noem dat groeplede in die aanvanklike groepphase na algemene ooreenkomste tussen mekaar soek en op so wyse slegs met mekaar kommunikeer sodat take uitgevoer kan word. Aangesien dwelmafhandlikes sukkel om uiting aan hulle gevoelens te gee, moet die maatskaplike werker met ander woorde take so beplan dat dit soveel as moontlik interpersoonlike kommunikasie (hetsy verbaal of nie-verbaal) fasiliteer. Waar moontlik kan musiekaktiwiteite geïnkorporeer word met die take, omdat musiekaktiwiteite kan help met die fasilitering van kommunikasie (Woodward, 1996:87).

Grobler (1998:125, 127) beklemtoon die waarde van musiek as kommunikatiewe medium in terapeutiese situasies. Kommunikasie kan dus eerder plaasvind deur op musiek te beweeg, saam met musiek te sing en musiek fisies te skeep. Hierdie manier van kommunikasie is baie minder bedreigend as direkte verbale kommunikasie. Deur die fasilitering van interpersoonlike kommunikasie in die groepwerkproses kan die dwelmafhandlikes uittoets in watter mate hulle mekaar met sensitiewe informasie kan vertrou (Garvin, 1987:117).

Die ontwikkeling van 'n positiewe selfbeeld

Die groepproes het onder andere ten doel om 'n nuwe sosiale identiteit te ontwikkel wat sal bydra tot die ontwikkeling van 'n verbeterde selfbeeld by die dwelmafhandlike. 'n Positiewe selfbeeld behels selfrespek en 'n verantwoordelike teenoor die self. Die benutting van musiek in die groepwerkproses kan help met dié identifiseringsproses. Die rede hiervoor is dat die skeppingsproses (die skepping van/met musiek) 'n uitdagende geleentheid aan dwelmafhandlikes sal bied om aspekte van hulself in 'n ander lig te sien. Die skeppingsproses saam met ander groeplede is ook 'n aangename en intellektuele proses, wat die aanvanklike negatiewe gevoelens van die dwelmafhandlikes teenoor die groep kan verminder (Bunt, 1994:35). Voorts kan musiek die liggaam met energie laai, wat versterkend op die ontwikkeling van die selfbeeld inwerk (Lingerman, 1995:10-11).

Daar behoort ook daarop gelet te word dat musiek simboliese waarde het en 'n uiterlike vorm van innerlike beelde en gevoelens behels. Hierdie gevoelens kan daartoe lei dat die musikale ervaring ontstellend kan wees, aangesien dit die dwelmafhandlike met moeilike kwessies in hul lewens kan konfronteer. Musiek kan met ander woorde dien as katalisator wat lei tot die opdiep van kwessies uit die onderbewuste na die bewuste (Bunt, 1994:28,35-36). Die groeplede leer dus om saam te werk en hulle eie swak en sterk eienskappe raak te sien (Woodward, 1996:94-95). Namate die groeplede se interpersoonlike en musikale blootstelling toeneem en dit deur die maatskaplike werker hanteer word, neem hul selfbeeld ook toe.

Sosialisering

Dwelmafhandlikes ondervind dikwels interpersoonlike probleme as gevolg van hulle gebrek aan interpersoonlike vaardighede of hul onvermoë om hulle sosiale vaardighede aan te wend (Barnard, 1993:48; Johnson & Johnson, 1987:378). Groepwerk het ten doel om die dwelmafhandlike te help om 'n vorm van gedrags- en kognitiewe verandering te ondergaan, wat hul bevoegdheid in die hantering van interpersoonlike verhoudinge sal bevorder ten einde meer produktiewe lewens te lei.

Die interaksionele en fundamentele nie-verbale aard van musiek skeep geleenthede om sosialiseringstegnieke en interpersoonlike leer binne groepsopset te ontwikkel, asook om ander se positiewe gedrag na te boots (Bunt, 1994:27). Musiekaktiwiteite in die groepsituasie is met ander

woorde 'n sosiale aksie, waarin die dwelmafhanlikes na mekaar kan luister, mekaar kan naboots, van mekaar kan leer en ook verskillende style van interaksie kan probeer en uittoets.

Motivering

Dwelmafhanlikes sluit nie noodwendig uit vrye wil by 'n groepsituasie aan nie, maar wanneer die dwelmafhanlike gemotiveer is om 'n aktiewe groeplid te word, is die kans baie goed dat verandering wél sal plaasvind (Corey & Corey, 1992:213). Die maatskaplikewerker-kliënt-verhouding speel ook 'n bepalende rol in die motivering van dwelmafhanlikes. Op verbale vlak word motiverende onderhoudvoering dikwels gebruik om dwelmafhanlikes tot verandering te motiveer deurdat die dwelmafhanlike bewus gemaak word van sy probleem, en ook van sy verantwoordelikheid en keuse om sy motivering tot die nodige gedragsverandering uit te bou (Barnard, 1993:67; Fisher & Harrison, 2000:114). Dit geskied deurdat die maatskaplike werker tydens motiverende onderhoudvoering 'n empatiese atmosfeer skep, 'n positiewe houding handhaaf, duidelike en konkrete terugvoer gee, alternatiewe voorhou en struktureer, aktief luister en kontak met die kliënt behou. Die dwelmafhanlike kan gemotiveer word tot ontwikkelingsdoelwitte en die aanvaarding van verantwoordelikheid vir verandering (Barber, 2002:84). Musiek kan ook gebruik word om groeplede te motiveer. Musiek kan atmosfeer skep, positiewe houdings tot gevolg hê, 'n emotiewe boodskap dra, tydens reflektoring benut word, gevoelens en gesprekke ontlok, saamvat en groepsessies struktureer. In Tabel 5 word kortliks saamgevat hoe musiek tydens motiverende onderhoudvoering benut kan word om dwelmafhanlikes te motiveer tot gedragsverandering.

TABEL 5
BENUTTING VAN MUSIEK IN DIE VERSKILLENDE FASES VAN MOTIVERENDE
ONDERHOUDVOERING

FASE	KENMERK	DIE BENUTTING VAN MUSIEK
Ontlokkingsfase	Selfmotiverende stellings word uitgelok by groeplede. Wanneer dwelmafhanlikes hierdie stellings maak is dit 'n aanduiding dat hulle bewus word van hul dwelwerverwante probleme en bekommernisse en erkenning gee aan die nodigheid dat hulle gedrag moet verander.	Groeplede kan gevra word om: <ul style="list-style-type: none"> • musiek te speel a) wat hul ervaringe beskryf, b) wat hul gevoelens beskryf, en c) wat hul verhoudings met ander beskryf. • self instrumente te bespeel as emosionele uitdrukking.
Inligtingsfase	Die maatskaplike werker gee inligting oor die probleemareas van die kliënt se dwelm gewoontes op grond van die informasie wat die kliënt self verskaf het. Die maatskaplike werker doen dit deur klarifikasie en terugvoering en lei so die kliënt deur die besluitnemingsproses. Aan die einde van die fase moet die kliënt 'n besluit neem.	Die maatskaplike werker kan musiek gebruik om die groeplede se gedrag, persepsies en gevoelens aan hulle te reflekteer.
Onderhandelingsfase	In die fase moet die kliënt sê of hy wil voortgaan of wil staak met dwelmgebruik, wat hy wil verander en hoe hy dit wil bereik. Die maatskaplike werker bespreek dan of gee informasie oor die moontlike behandelingsdoelstellings en voor- en nadele van die besluit.	Die groeplede kan aangemoedig word om lirieke te skryf waarin hulle hul doelstellings en drome vir die toekoms kan vervat. Die groeplede kan ook deur middel van danse, en beweging op musiek die oorgang van dwelmafhanlikheid na sober nie-afhanlikheid simboliseer.

[Met erkenning aan Barnard, 1993; Fisher & Harrison, 2000]

Bevordering van ontspanning

Aangesien stres 'n groot rol in die dwelmafhandlike se lewe speel, is ontspanning 'n belangrike element van die intervensieproses. Weereens kan musiekaktiwiteite met vrug tydens groepwerk benut word om ontspanning van die dwelmafhandlike te fasiliteer. Tabel 6 bied 'n moontlike ontspanningsoefening aan.

TABEL 6
'N ONTSPANNINGSOEFENING MET MUSIEK

Doel: Die doel van dié oefening is om ontslae te raak van enige vorm van spanning en stres en om gefokus en kalm te wees tydens die groepsessie.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Die groeplede moet hulself instel in 'n atmosfeer van meditasie. 2. Daar moet gefokus word op die musiek en gepoog word om die musiek te voel. 3. Die groeplede moet notaboekes byderhand hê, waarin hulle enige beelde wat die musiek by hulle oproep, neerpen. 4. Daarna moet die beelde beskryf word. Hulle kan dit beskryf in terme van plekke, kleure, vorme, argetipes, idees, ensovoorts. 5. Gevoelens wat deur die musiek opgewek word, moet ook neergeskryf word. 6. Groeplede moet ook aandui in watter deel van hulle liggaam hulle die musiek kon voel, byvoorbeeld in die maag, hart, die keel ensovoorts. Waar hulle die musiek aanvoel, kan aanduidend wees van onuitgesorteerde kwessies. 7. Ten slotte moet die groeplede nadink oor hulle musikale- en gevoelsbelevensisse, en dit in die groep bespreek.

[Bron: Lingerman, 1995]

Daar is sommige musiek wat gebruik kan word om ontspanning te fasiliteer. Humoristiese musiek kan ook gebruik word aangesien humor ook 'n ontspannende effek het. Musiek wat natuurgeluide bevat, kan ook 'n ontspannende uitwerking op groeplede hê. Voorbeelde word in tabel 7 aangebied.

TABEL 7
VOORBEELDE VAN MUSIEK WAT ONTSPANNING FASILITEER

Ontspannende musiek	Humoristiese musiek	Natuur musiek
The Golden Voyage (Vol 1) (Bearn's en Dexter)	Irish nights at the Pops	Karoo Simfonie (Gideon Fagan)
The musical sea of tranquility (Chris Valentine)	Dance of the Sugar Plum Fairy (Tchaikovsky)	Earth Cry, Kakudu & Irkauda IV (Peter Sculthorpe)
Mystic Shores (Nancy Enslin)	Comedy in Music (Victor Borge)	Seaside Dances (Richard Mills)
Sevilla (Timo Korhanen)	Folk Songs (Pete Seeger)	Rain Coming, River Run, Tree Line & Waterways (Toru Takemitsu)
Vocalise (Rachmaninov)	Songs of the Cat (Van Stade en Keillor)	The art of relaxation: Nature meditations (music and sounds of nature)
Children's Prayer (Humpersinck)	Arvo the Magnificat (Jackson Berkey)	Soundings of the Planets (Dean Evenson)
Nimrod (Elgar)		Nature Recordings Reference Series: Bamboo Waterfall (water-falls, songbirds, gentle streams, soft ocean waves, bamboo chimes etc)
Tear of the moon (Coyote Oldman)		

[Bron: Lingerman, 1995]

SLOTOPMERKINGS

Uit bogenoemde is die benuttingswaarde van musiek tydens groepwerk met dwelmafhanlikes duidelik. Nogtans is tydens 'n ondersoek deur Pieterse (2003) waarby vyf rehabilitasiesentrums vir dwelmafhanlikes betrek is, aan die lig gebring dat die betrokke dertien maatskaplike werkers, nie musiek tydens groepwerk benut nie.

Weens die verskeidenheid van gemeenskaplike komponente in maatskaplike groepwerk en musiek, blyk die kombinasie van groepwerk- en musiekintervensie waardevol te wees in die hantering van dwelmafhanlikes se probleme. Beide groepwerk en musiek bevorder groepkohesie, wat essensieel is tydens intervensie. Groepwerk en musiek het ook gemeenskaplike doelwitte wat die hantering van dwelmafhanlikes se verdedigingsmeganismes fasiliteer; kommunikasie en sosialisering in die groep bevorder; dwelmafhanlikes aanspoor om hulle emosies uit te druk; en hulle lei tot die ontwikkeling van 'n beter selfbeeld. Deur die benutting van musiek in groepwerkintervensie, kan dwelmafhanlikes se motivering tot gedragsverandering bevorder word.

Om dit moontlik te maak sal inrigtingbeleid so aangepas moet word dat dit ruimte laat vir die inkorporering van nuwe, alternatiewe en kreatiewe intervensiestrategieë wat intervensiemetodes soos groepwerk, positief sal aanvul. Maatskaplike werkers verbonde aan inrigtings moet aangemoedig word om hulself te skool rakende die waarde van musiek as hulpmiddel in maatskaplike groepwerk.

Die behandeling van dwelmafhanlikes met behulp van maatskaplike groepwerk kan dus 'n nuwe, kreatiewe rigting inslaan en gevolglik 'n inspirerende effek op dwelmafhanlikes en hul herstelproses hê.

BIBLIOGRAFIE

- BARBER, J.G. 2002. **Social work with addictions** (2nd ed). London: BASW.
- BARNARD, I. 1993. **Maatskaplikewerk-hulpverlening aan die dagga- en mandrax dwelmgebruiker**. Stellenbosch: US Drukkery.
- BRANDLER, S. & ROMAN, C.P. 1991. **Group work: skills and strategies for effective interventions** (2nd ed). New York: Howard Press.
- BUNT, L. 1994. **Music therapy: an art beyond words**. London, New York: Routledge Publishers.
- COREY, M. & COREY, G. 2003. **Becoming a helper** (4th ed). Australia: Brooks/Cole Publishing Company.
- COREY, MS & COREY, G. 1992. **Groups process and practice** (4th ed). Pacific Grove, California: Brooks/Cole Publishing Company.
- DALLEY, T.; CASE, C.; SCHAVERIEN, J.; WEIR, F.; HALLIDAY, D.; NOWELL, H.P. & WALLER, D. 1987. **Images of art therapy: new developments in theory and practice**. London, New York: Tavistock Publications.
- DAVIES, S. 1994. **Musical meaning and expression**. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- DE SWART, G. & HOFMEYER, L. 1990. Die gebruik van musiek ten einde te reflekteer in maatskaplike groepwerk. **Social Work/Maatskaplike Werk**, 26(2):115-123.

- DOEL, M. & SAWDOWN, C. 1999. **The essential groupworker: teaching and learning creative groupwork**. London: Jessica Kingsley Publishers.
- DU PLESSIS, M.J.M. & FERREIRA, S.B. 2002. Die narratiewe werkswyse en maatskaplike werk. **Tydskrif vir Geesteswetenskappe**, 42(1):27-43.
- DU PREEZ, J. 1998. **Kreatiewe drama as groepwerkprogram vir die ontwikkeling van pre-primêre serebraal gestremde kinders**. Stellenbosch: US Drukkery.
- FISHER, G.L. & HARRISON, T.C. 2000. **Substance abuse: information for school counselors, social workers, therapists, and counselors** (2nd ed). Boston: Allyn and Bacon.
- FORSYTH, D.R. 1999. **Group dynamics** (3rd ed). Belmont: Brooks/Cole Publishing, Wadsworth.
- GALLANT, W.; HOLOSKO, M. & SIEGEL, S. 1997. The use of music in counselling addictive clients. **Journal of Alcohol and Drug Education**, 42(2):42-52.
- GARVIN, C. 1987. **Contemporary groupwork**. Boston: Allyn & Bacon.
- GARVIN, C. 1997. **Contemporary group work** (2nd ed). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- GROBLER, E. 1998. **Teater en terapie: 'n teaterwetenskaplike ondersoek**. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch. (MA-tesis)
- HANCOCK, M.R. 1997. **Principles of social work practice: a generic practice approach**. New York: The Haworth Press.
- HENRY, S. 1992. **Group skills in social work: a four dimensional approach** (2nd ed). Pacific Grove, California: Brooks/Cole Publishing Company.
- JACOBS, E.; MASSON, R. & HARVILL, R. 1998. **Group counselling: strategies and skills** (3rd ed). Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing.
- JOHNSON, D.W. & JOHNSON, F.P. 1987. **Joining together: group theory and group skills** (3rd ed). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall Internasionaal, Inc.
- KIRSCHENBAUM, H. & HENDERSON, V.L. 1989. **Carl Rogers: dialogues**. Boston: Houghton Mifflin Company.
- LANDGARTEN, B.H. 1981. **Clinical art therapy: a comprehensive guide**. New York: Brunner/Mazel Publishers.
- LINGERMAN, H.A. 1995. **The healing energies of music** (2nd ed). Wheaton, III: Quest Books.
- LISHMAN, J. 1994. **Communication in social work**. London: The Macmillan Press.
- MILGRAM, D. & RUBIN, S.J. 1992. Resisting resistance: involuntary substance Abuse Group Therapy. **Social Work with Groups**, 15(1):95-109.
- MULLER, J. & VAN NIEKERK, M. 2001. Narratiewe terapie en kuns. **Tydskrif vir Geesteswetenskappe**, 43(3):195-201.
- PETERS, J.S. 1987. **Music therapy: an introduction**. Springfield: Charles C Thomas Publishers.
- PIETERSE, L. 2003. **Die benutting van musiek in maatskaplike groepwerk met dwelmafhanlikes**. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch. (MA-tesis)

PIETIKAINEN, P. 1999. **C.G. Jung and the Psychology of symbolic forms**. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.

SOUTH, N. 1999. **Drugs: cultures, controls and everyday life**. London: Sage Publishers.

TOSELAND, R.W. & RIVAS, R.F. 1995. **An introduction to groupwork practice** (2nd ed). Boston: Allyn & Bacon.

WOODWARD, S.C. 1996. **Music in medicine: health and harmony**. Linden, South Africa: Music Therapy Society of Southern Africa.

YU, M.M. & WATKINS, T. 1996. Group counselling with DUI offenders: A model using anger to enhance group cohesion and movement. **Alcoholism Treatment Quarterly**, 14(3):47-57.

Dr SP Kruger is 'n lektor in die Departement Maatskaplike Werk, Universiteit van Stellenbosch, Stellenbosch, Suid-Afrika.

Me L Pieterse was 'n MA-student in die Departement Maatskaplike Werk, Universiteit van Stellenbosch, Stellenbosch, Suid-Afrika tydens die skryf van die artikel.